

Na osnovu člana 6 stav 4, člana 14 stav 2, čl. 51 i 54 i člana 56 stav 2 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG", broj 28/06 i „Službeni list CG", broj 28/11), člana 9 st. 1 i 4, člana 73 st. 2, 3 i 5 Zakona o bezbjednosti hrane („Službeni list CG", broj 14/07), člana 11 stav 1 Zakona o genetički modificovanim organizmima („Službeni list CG", broj 22/08) i Zakona o Budžetu Crne Gore za 2015. godinu („Službeni list CG", broj 59/14), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, donijelo je

PROGRAM FITOSANITARNIH MJERA ZA 2015. GODINU

1. Ovim programom utvrđuju se mjere za: vršenje poslova od javnog interesa za zdravstvenu zaštitu bilja; bezbjednost hrane biljnog porijekla; GMO; sjemenski materijal poljoprivrednog bilja; sredstva za zaštitu bilja, kao i laboratorijska ispitivanja odnosno način vršenja i nosioce ovih poslova sa planom upotrebe finansijskih sredstava i uslovima za sprovođenje mjera utvrđenih zakonom. Sredstva u iznosu od **190.018,42€** predviđena ovim programom opredijeljena su Budžetom Crne Gore za 2015. godinu, Razdio 41101 - Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Program 2621 - Fitosanitarna uprava, Pozicija 4147 - Konsultantske usluge, projekti i studije i Pozicija 4133 – Materijal za posebne namjene. Troškovi iskazani po pojedinim programima predstavljaju projektovane vrijednosti. Za izvršenje programa odgovorna je Fitosanitarna uprava. Fitosanitarna uprava može u toku izvršenja ovog programa vršiti izmjenu namjene korišćenja sredstava i sredstva preusmjeravati sa jednog programa na drugi, do visine ukupnih sredstava.

PROGRAMI	
Program 1	Program zdravstvene zaštite bilja
Komponenta 1.1	Posebni nadzori nad štetnim organizmima
Komponenta 1.2	Monitoring i fitosanitarne mjere
Komponenta 1.3	Stalni nadzori nad štetnim organizmima
Komponenta 1.4	Realizacija Akcionog plana za <i>Rhynchophorus ferrugineus</i> za 2015. godinu
Komponenta 1.5	Hitne fitosanitarne mjere
Komponenta 1.6	Stručno usavršavanje
Program 2	Program praćenja bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje, sredstava za zaštitu i ishranu bilja
Komponenta 2.1	Monitoring rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla
Komponenta 2.2	Monitoring nitrata u hrani biljnog porijekla
Komponenta 2.3	Monitoring zemljišta kao objekta za proizvodnju hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje
Komponenta 2.4	Monitoring određenih kontaminanata u hrani i hrani za životinje neživotinjskog porijekla
Komponenta 2.5	Program zaštite voća sa monitoringom rezidua pesticida
Komponenta 2.6	Program zaštite povrtarskih kultura u zaštićenom prostoru sa monitoringom rezidua pesticida
Komponenta 2.7	Program integralne zaštite bilja
Komponenta 2.8	Hitne mjere u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje

Program 3	Program kontrolnih ispitivanja sjemenske proizvodnje i biljni genetički resursi
Komponenta 3.1	Sjemenska proizvodnja krompira
Komponenta 3.2	Sjemenska proizvodnja žita
Komponenta 3.3	Monitoring kvaliteta sjemenskog materijala
Komponenta 3.4	Program biljnih genetičkih resursa (banka biljnih gena)
Komponenta 3.5	Mjere monitoringa u oblasti GMO
Program 4	Materijali za posebne namjene (klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije, mamci i slično)
Program 5	Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa

PROGRAM 1 PROGRAM ZDRAVSTVENE ZAŠTITE BILJA

Cilj: Stabilno zdravstveno stanje bilja na teritoriji Crne Gore, blagovremeno otkrivanje i suzbijanje pojave i širenja štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, pravovremeno, pravilno, uspješno i racionalno sprovođenje fitosanitarnih mjera u praksi, sprječavanje ili umanjivanje gubitaka prinosa u biljnoj proizvodnji.

Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list list RCG”, broj 28/06 i „Službeni list CG”, broj 28/11) i :

- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za drveni materijal za pakovanje u međunarodnom prometu (“Službeni list CG”, broj 04/10);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, sprječavanje širenja i suzbijanje gljive *Synchytriumendobioticum* (Schilb.) Perc., uzročnika raka krompira (“Službeni list CG”, broj 15/10);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, sprječavanje širenja i suzbijanje krompirovih cistolikih nematoda (“Službeni list CG”, broj 43/10);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, sprječavanje širenja i suzbijanje prstenaste truleži krtola krompira (Potato ring rot) koju prouzrokuje bakterija *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. ssp. *sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. (“Službeni list CG”, broj 66/10);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, sprječavanje širenja i suzbijanje smeđe truleži krtola krompira i bakterijskog uvenuća krompira i paradajza (Potato brown rot) koju prouzrokuje bakterija *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al. (“Službeni list CG”, broj 67/10);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (“Službeni list CG”, broj 39/11);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje virusa mozaika pepina (*Pepino mosaic virus*) (“Službeni list CG”, broj 54/11);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *-Thrips palmi* Karny iz Tajlanda (“Službeni list CG”, broj 56/11);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Potato spindle tuber viroid*-a koji prouzrokuje vretenavost krtola krompira (“Službeni list CG”, broj 56/11);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Phytophthora ramorum* Werres, De Cock & Man in’t Veld. Sp. Nov. (“Službeni list CG”, broj 11/12);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Anoplophora chinensis* (Forster) („Službeni list CG”, broj 11/12);
- Pravilnik o tehničkim uslovima na graničnim prelazima za obavljanje fitosanitarnih pregleda pošiljke bilja („Službeni list CG”, broj 14/12);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje kestenove ose galice-*Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu („Službeni list CG”, broj 20/12);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Gibberella circinata* Nirenberg & O’ Donnell („Službeni list CG”, broj 21/12);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) („Službeni list CG”, broj 54/12);
- Pravilnik o uslovima za upis u registar proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (Službeni list CG, broj 15/;
- Pravilnik o načinu vođenja evidencije o proizvodnji, preradi i prometu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (“Službeni list CG”, broj 19/13);

- Pravilnik o dopuni pravilnika o načinu vođenja evidencije o proizvodnji, preradi i prometu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom (“Službeni list CG”, broj 39/13);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za suzbijanje i uništavanje korovske biljke ambrozija – *Ambrosia artemisiifolia* L. (spp.) („Službeni list CG”, broj 55/13);
- Pravilnik o uslovima i načinu izdavanja dozvole za unošenje štetnih organizama, bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom za oglede, naučna istraživanja ili za rad u selekciji bilja („Službeni list CG”, broj 55/13);
- Akcioni plan za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) (novembar 2012. do novembra 2015.) (“Službeni list CG”, broj 61/13);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjavanje i suzbijanje borove nematode *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. („Službeni list CG”, broj 12/14);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja štetnih organizama *Xanthomonas campestris*, *Cercospora angolensis* Carv. et Mendes i *Guignardia citricarpa* Kiely („Službeni list CG”, broj 19/14);
- Naredba o zabrani unošenja krtola merkantilnog krompira porijeklom iz Egipta („Službeni list CG”, broj 27/14);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Guignardia citricarpa* Kiely („Službeni list CG”, broj 29/14);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja bakterije *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al. („Službeni list CG”, broj 31/14);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. (“Službeni list CG”, broj 41/14).

Odgovorna institucija: Fitosanitarna uprava – Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja.

Uključene institucije odgovorne za pravovremenost, efekte i sprovođenje: Fitosanitarna uprava, ovlaštene ustanove za vršenje javnih poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja, Uprava za inspekcijske poslove – fitosanitarna inspekcija, inspekcija nadležna za šume, Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji.

Aktivnosti:

KOMPONENTA 1.1: POSEBNI NADZORI NAD ŠTETNIM ORGANIZMIMA

Posebni nadzor je postupak sistematskog prikupljanja i čuvanja podataka o štetnim organizmima, koji uključuje podatke dobijene inspekcijskim pregledima, kao i praćenje zdravstvenog stanja bilja i sistematsko istraživanje na područjima u kojima su štetni organizmi prisutni ili nijesu prisutni. To su jasno definisane aktivnosti u cilju utvrđivanja prisustva pojedinih štetnih organizama, kroz zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, prikupljanje uzorka, laboratorijske analize i druge aktivnosti u skladu sa propisanim zakonskim obavezama i odgovarajućim propisima Evropske Unije, procedurama Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO) i standardima Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (IPPC) u cilju sprovođenja fitosanitarnih mjera.

1.1.1 Posebni nadzor *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* (krompirove cistolike nematode)

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja krompirovih cistolikih nematoda. Nadzor obuhvata uzimanje uzoraka zemljišta radi laboratorijske analize na njihovo prisustvo prije

zasnivanja sjemenskih usjeva krompira. Uzorkovanje vrši fitosanitarna inspekcija u toku proizvodnjesjemenskog krompira. Sastavni dio nadzora su i uzorci uzeti prilikom fitosanitarnog pregleda krtola krompira iz uvoza. Laboratorijska analiza vrši se u skladu sa metodama ekstrakcije krompirovih cistolikih nematoda, koje su propisane dijagnostičkim postupcima za *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* (EPPO standardi).

Projektovani broj uzoraka 130 za sjemensku proizvodnju krompira i 0,5 % od ukupne površine pod merkantilnim krompirom.

1.1.2 Posebni nadzor *Bursaphelenchus xylophilus*

Fitosanitarni rizik širenja borove nematode zahtjeva preduzimanje fitosanitarnih mjera u cilju sprječavanja njenog unošenja na teritoriju Crne Gore. Unošenje i širenje borove nematode imalo bi negativan uticaj na privredu, društvo i ekologiju u Crnoj Gori. Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja, a sprovodi se kroz godišnje preglede: „osjetljivog bilja“ - bilje, osim plodova i sjemena, rodova: *Abies* Mill., *Cedrus* Trew, *Larix* Mill., *Picea* A. Dietr., *Pinus* L., *Pseudotsuga* Carr. i *Tsuga* Carr; „osjetljivog drveta” - drvo četinarara (*Coniferales*), osim rezanog drveta i trupaca rodova *Taxus* L. i *Thuja* L. i „osjetljive kore“ - kora četinarara (*Coniferales*) u pogledu utvrđivanja prisustva borove nematode na cijeloj teritoriji Crne Gore. Posebni nadzor borove nematode podrazumjeva sakupljanje i laboratorijske analize uzoraka osjetljivog bilja, drveta, kore i vektora (insekti roda *Monochamus*), a broj uzoraka se određuje u skladu sa važećim naučnim i tehničkim principima. Fitosanitarna inspekcija prilikom fitosanitarnog pregleda drvenog materijala za pakovanje porijeklom iz vanevropskih zemalja uzima uzorke drveta radi laboratorijskih testiranja na prisustvo borove nematode.

1.1.3 Posebni nadzor *Meloidogyne chitwoodi* Golden et all. (all population) i *Meloidogyne fallax* Karssen

Posebni nadzor vrši se četvrtu godinu u cilju potvrde statusa da: *Meloidogyne chitwoodi* Golden et all. (all population) i *Meloidogyne fallax* Karssen, nijesu prisutne na teritoriji Crne Gore. Nadzor se vrši uzimanjem uzoraka zemljišta na kojima se proizvodi sjemenski i merkantilni krompir kao i uzorkovanjem krtola krompira koji se uvozi i laboratorijskim analizama.

Projektovani broj uzoraka 30.

1.1.4 Posebni nadzor Potato spindle tuber viroid

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja Potato spindle tuber viroid-a koji prouzrokuje vretenavost krtola krompira. Nadzor se vrši nad biljem namijenjenim sadnji, uključujući sjeme, iz roda *Brugmansia* Pers. i vrste *Solanum jasminoides* Paxton. Uzorke uzimaju fitosanitarni inspektori prilikom kontrole registrovanih subjekata i uvoza.

Projektovani broj uzoraka 25.

1.1.5 Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum* (Potato Wart Disease)

Radi potvrde statusa zemlje slobodne od *Synchytrium endobioticum* (Potato Wart Disease) sprovodi se poseban nadzor. Nadzor se sprovodi prilikom sertifikacije sjemenskog krompira i inspeksijske kontrole proizvođača merkantilnog krompira. U slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma uzima se uzorak radi laboratorijskog testiranja.

1.1.6 Posebni nadzor *Phytophthora ramorum*

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja *Phytophthora ramorum*.

Osjetljivo bilje, osim plodova i sjemena, je bilje sljedećih rodova i vrsta: *Acer macrophyllum* Pursh, *Acer pseudoplatanus* L., *Adiantum aleuticum* (Rupr.) Paris, *Adiantum jordanii* C. Muell., *Aesculus californica* (Spach) Nutt., *Aesculus hippocastanum* L., *Arbutus menziesii* Pursch., *Arbutus unedo* L., *Arctostaphylos* spp. Adans, *Calluna vulgaris* (L.) Hull, *Camellia* spp. L., *Castanea sativa* Mill., *Fagus sylvatica* L., *Frangula californica* (Eschsch.) Gray, *Frangula purshiana* (DC.) Cooper, *Fraxinus excelsior* L., *Griselinia littoralis* (Raoul), *Hamamelis virginiana* L., *Heteromeles arbutifolia* (Lindley) M. Roemer, *Kalmia latifolia* L., *Laurus nobilis* L., *Leucothoe* spp. D. Don, *Lithocarpus densiflorus* (Hook. & Arn.) Rehd., *Lonicera hispidula* (Lindl.) Dougl. ex Torr. & Gray, *Magnolia* spp. L., *Michelia doltsopa* Buch.-Ham. ex DC, *Nothofagus obliqua* (Mirbel) Blume,

Osmanthus heterophyllus (G. Don) P. S. Green, *Parrotia persica* (DC) C.A. Meyer, *Photinia x fraseri* Dress, *Pieris* spp. D. Don, *Pseudotsuga menziesii* (Mirbel) Franco, *Quercus* spp. L., *Rhododendron* spp. L., isključujući *Rhododendron simsii* Planch., *Rosa gymnocarpa* Nutt., *Salix caprea* L., *Sequoia sempervirens* (Lamb. ex D. Don) Endl., *Syringa vulgaris* L., *Taxus* spp. L., *Trientalis latifolia* (Hook), *Umbellularia californica* (Hook. & Arn.) Nutt., *Vaccinium ovatum* Pursh i *Viburnum* spp. L.

Osjetljivo drvo je drvosljedećih rodova i vrsta: *Acer macrophyllum* Pursh, *Aesculus californica* (Spach) Nutt., *Lithocarpus densiflorus* (Hook. & Arn.) Rehd., *Quercus* spp. L. i *Taxusbrevifolia* Nutt.

Osjetljiva koraje izolovana kora sljedećih rodova i vrsta: *Acer macrophyllum* Pursh, *Aesculus californica* (Spach) Nutt., *Lithocarpus densiflorus* (Hook & Arn.) Rehd., *Quercus* spp. L. i *Taxus brevifolia* Nutt.

Posebni nadzor se sprovodi sa akcentom na sljedeće osjetljivo bilje: *Rhododendron* spp. L., *Viburnum* spp. L., *Camellia* spp. L., *Pieris* spp. D. Don, *Syringa vulgaris* L., *Taxus* spp. L., u rasadnicima, vrtnim centrima i na javnim gradskim površinama na teritoriji Crne Gore, a sastavni dio posebnog nadzora predstavljaju i laboratorijske analize uzoraka navedenog osjetljivog bilja iz uvoza.

1.1.7 Posebni nadzor *Gibberella circinata*

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja *Gibberella circinata* na bilju roda *Pinus* L. i vrste *Pseudotsuga menziesii*, namijenjenom sadnji, uključujući sjeme i šišarke, namijenjene razmnožavanju. Nadzor se sprovodi prilikom inspekcijske kontrole registrovanih subjekata, a sastavni dio posebnog nadzora predstavljaju i uzorci navedenog osjetljivog bilja iz uvoza.

1.1.8 Posebni nadzor *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicus*

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja *Ralstonia solanacearum*na krompiru (*Solanum tuberosum* L.), uključujući krtole, isključujući sjeme u botaničkom smislu.

Laboratorijska testiranja sprovode se u skladu sa propisom i standardnim postupcima za dijagnozu, otkrivanje i identifikaciju bakterije *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al..

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. ssp. *sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. U okviru nadzora obavlja se zdravstveni pregled krtola (sjemenskog i merkantilnog krompira), i ako je potrebno, biljaka krompira (*Solanum tuberosum* L.).

1.1.9 Posebni nadzor *Rhynchophorus ferrugineus*

Posebni nadzor se sprovodi radi sprječavanja unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) na osjetljivom bilju. Osjetljivo bilje je bilje, osim plodova i sjemena, koje u osnovi stabla ima prečnik preko 5 cm i pripada sljedećim vrstama: *Areca catechu*, *Arecastrum romanzoffianum* (Cham) Becc, *Arenga pinnata*, *Borassus flabellifer*, *Brahea armata*, *Butia capitata*, *Calamus merillii*, *Caryota maxima*, *Caryota cumingii*, *Chamaerops humilis*, *Cocos nucifera*, *Corypha gebanga*, *Corypha elata*, *Elaeis guineensis*, *Howea forsteriana*, *Jubea chilensis*, *Livistona australis*, *Livistona decipiens*, *Metroxylon sagu*, *Oreodoxa regia*, *Phoenix canariensis*, *Phoenix dactylifera*, *Phoenix theophrasti*, *Phoenix sylvestris*, *Sabal umbraculifera*, *Trachycarpus fortunei* i rodu *Washingtonia* spp.

Posebni nadzor obuhvata zdravstveni pregled osjetljivog bilja od strane fitosanitarne inspekcije na teritoriji Crne Gore i osjetljivog bilja iz uvoza.

1.1.10 Posebni nadzor *Anoplophora chinensis* i *Anoplophora glabripennis*

Posebni nadzor radi sprječavanja unošenja i širenja *Anoplophora chinensis* (Forster) i *Anoplophora glabripennis* sprovodi se na određenom bilju. Određeno bilje je bilje namijenjeno sadnji, osim sjemena, rodova i vrsta: *Acer*, *Aesculus hippocastanum*, *Alnus*, *Betula*, *Carpinus*, *Citrus*, *Corylus*, *Cotoneaster*, *Fagus*, *Lagerstroemia*, *Malus*, *Platanus*, *Populus*, *Prunus*, *Pyrus*, *Rosa*, *Salix* i *Ulmus*. Posebni nadzor obuhvata zdravstveni pregled određenog bilja od strane fitosanitarne inspekcije prilikom inspekcijske kontrole registrovanih subjekata i uvoza.

1.1.11 Posebni nadzor *Epitrix cucumeris*, *Epitrix similaris*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*

Posebni nadzor se sprovodi radi sprječavanja unošenja *Epitrix cucumeris*, *Epitrix similaris*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*. Nadzor se vrši nad krtolama *Solanum tuberosum* L., namijenjene sadnji i, prema potrebi, nad ostalim biljkama domaćinima. Sastavni dio posebnog nadzora predstavljaju i uzorci navedenog osjetljivog bilja iz uvoza (krtole sjemenskog i merkantilnog krompira).

1.1.12 Posebni nadzor *Erwinia amylovora*

Posebni nadzor se sprovodi radi sprječavanja širenja i u cilju suzbijanja *Erwinia amylovora*. Nadzor se sprovodi prikupljanjem uzoraka i testiranjima u skladu sa protokolom Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO). Posebni nadzor obuhvata i zdravstveni pregled osjetljivog bilja od strane fitosanitarne inspekcije prilikom uvoza.

1.1.13 Posebni nadzor *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*

Posebni nadzor se sprovodi radi sprječavanja unošenja i širenja *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae* Takikawa, Serizawa, Ichikawa, Tsuyumu & Goto, koji je uzročnik bakterijskog raka kivija. Nadzor se sprovodi u rasadnicima gdje se uzgajaju biljke *Actinidia* Lindl. namijenjene sadnji, prikupljanjem uzoraka i testiranjima u skladu sa protokolom Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO).

Sastavni dio posebnog nadzora predstavljaju i uzorci biljaka za sadnju *Actinidia* Lindl. uzeti od strane fitosanitarne inspekcije prilikom inspekcijske kontrole registrovanih subjekata i uvoza.

1.1.14 Posebni nadzor *Xylella fastidiosa*

Posebni nadzor se sprovodi radi sprječavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Xylella fastidiosa* (Well and Raju) nad biljkama domaćinima. Biljke domaćini su biljke za sadnju, osim sjemena, *Catharanthus* G. Don, *Nerium* L., *Olea* L., *Prunus* L., *Vinca* L., *Malva* L., *Portulaca* L., *Quercus* L. i *Sorghum* L. Bakterija *Xylella fastidiosa* (Well and Raju) u Italiji izaziva ogromne štete na maslinama, brzo se širi tako da je dovela do sušenja velikog broja maslina, nad kojima se sprovode fitosanitarne mjere uništavanja.

Nadzor se sprovodi na biljkama domaćinima prilikom inspekcijske kontrole registrovanih subjekata i uvoza.

KOMPONENTA 1.2: MONITORING I FITOSANITARNE MJERE

Monitoring i fitosanitarne mjere sprovode se kroz praćenje pojedinih štetnih organizama; zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom; prikupljanje uzoraka; laboratorijske analize i druge aktivnosti koje doprinose praćenju zdravstvenog stanja bilja, kao i utvrđivanju statusa pojedinih štetnih organizama na teritoriji Crne Gore.

1.2.1 Monitoring Pepino mosaic virus

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja, utvrđivanja prisustva i sprječavanja širenja Pepino mosaic virus-a i sprovodi se kroz zdravstvene preglede u proizvodnji rasada paradajza i plodova paradajza uglavnom u zaštićenom prostoru.

1.2.2 Monitoring *Dryocosmus kuriphilus*

Monitoring se sprovodi radi sprječavanja unošenja, širenja kestenove ose galice - *Dryocosmus kuriphilus* Yasumatsu nad biljkama domaćinima. Biljke domaćini su bilje i djelovi bilja roda *Castanea* Mill. namijenjeni sadnji, osim plodova i sjemena. Nadzor se sprovodi u rasadnicima gdje se uzgaja bilje roda *Castanea* Mill. namijenjeno za sadnju kao i u prodajnim centrima, prikupljanjem uzoraka i testiranjima u skladu sa protokolom Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO).

Sastavni dio monitoringa predstavljaju i uzorci biljaka za sadnju bilja roda *Castanea* Mill. uzeti od strane fitosanitarne inspekcije prilikom uvoza.

1.2.3 Monitoring *Bemisia tabaci*

Fitosanitarne mjere se sprovode radi sprječavanja unošenja, širenja i suzbijanje leptiraste vaši duvana - *Bemisia tabaci* na ukrasnom bilju i povrtarskim biljkama iz porodice *Solanaceae* u zaštićenom prostoru i u proizvodnji na otvorenom polju.

Monitoring se vrši postavljanjem žutih ljepljivih ploča za hvatanje imaga, pregledom naličja listova na prisustvo larvi i lažnih lutki i uzorkovanjem listova i imaga radi determinacije u laboratoriji (EPPO dijagnostički protokol).

1.2.4 Monitoring drvenog materijala za pakovanje porijeklom iz Kine

Monitoring obuhvata fitosanitarne preglede od strane fitosanitarnih inspektora i laboratorijske analize drvenog materijala za pakovanje na štetne organizme: *Anoplophora chinensis* i *Anoplophora glabripennis*, *Bursaphelenchus xylophilus* i *Monochamus sp.* određenih pošiljki porijeklom iz Kine.

1.2.5 Monitoring korovske biljke *Ambrosia artemisifolia* L. (spp)

Nakon trogodišnjeg monitoringa i utvrđivanja rasprostranjenosti korovske biljke *Ambrosia artemisifolia* L. i praćenja njenog životnog ciklusa sprovodiće se fitosanitarne mjere suzbijanja.

1.2.6 Monitoring voćnih muva iz familija *Tephritidae* i *Drosophilidae*

Monitoring obuhvata: postavljanje klopki u proizvodnim zasadima voćnih vrsta koje su najznačajniji domaćini vinske mušice – *Drosophila suzukii*, trešnjine muve – *Rhagoletis cingulata*, orahove muve – *Rhagoletis completa*, *Bactrocera zonata*, *Bactrocera dorsalis* radi utvrđivanja njihovog prisustva i praćenje brojnosti; uzorkovanje plodova na prisustvo larvi; identifikaciju svih nađenih vrsta u cilju potvrđivanja statusa i sprovođenja fitosanitarnih mjera.

KOMPONENTA 1.3: STALNI NADZORI NAD ŠTETNIM ORGANIZMIMA

Sprovodi se na kulturama od nacionalnog interesa osim zaštite zdravlja bilja doprinose i proizvodnji zdravstveno bezbjedne hrane. Naime, korisnici ovog programa, poljoprivredni proizvođači imaju jasnu sliku o štetnim organizmima i mjerama borbe, što doprinosi smanjenju broja tretiranja odnosno upotrebe pesticida. Vršiti se stalni nadzor nad štetnim organizmima bilja, sa posebnim osvrtom na pojedine kulture koje su od izuzetnog značaja za Crnu Goru: maslina (muva masline/*Bactrocera oleae* Gmel.), citrusi (voćna muva/*Ceratitis capitata* Wiedemann), vinova loza (cikade vinove loze - prenosioci fitoplazmi). Pored primjene fitosanitarnih mjera stalni nadzor doprinosi praćenju i prognozi povećanja brojnosti populacije štetnih organizama, izvještajno prognozni program koji doprinosi zdravstvenoj zaštiti bilja (signaliziranje pravog momenta za tretiranje uz preporuku adekvatnih sredstava za zaštitu bilja).

1.3.1 Stalni nadzor *Bactrocera oleae* (muva masline)

Stalni nadzor obuhvata praćenje dinamike populacije muve masline postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja.

1.3.2 Stalni nadzor *Ceratitis capitata* (voćna muva)

Stalni nadzor obuhvata praćenje dinamike populacije voćne muve postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja.

1.3.3 Stalni nadzor cikade vinove loze prenosioci fitoplazmi

Stalni nadzor obuhvata: praćenje dinamike populacije cikade *Scaphoideus titanus* koja je vektor fitoplazme zlatastog žutila vinove loze – *Flavescence doree*, kao i polifagne cikade *Hyalesthes obsoletus* pregledima proizvodnih zasada vinove loze; uzorkovanje i laboratorijske preglede lastara vinove loze; molekularne analize cikada i simptomatskog lišća vinove loze.

KOMPONENTA 1.4 REALIZACIJA AKCIONOG PLANA ZA *Rhynchophorus ferrugineus* (OLIVER) ZA 2015. GODINU

Realizacija akcionog plana je sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera u cilju eradikacije i suzbijanja crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) (novembar 2012 do novembar 2015). Akcioni plan obuhvata sprečavanje širenja ovog štetnog organizma kroz sprovođenje fitosanitarnih mjera koje nalaže fitosanitarna inspekcija uz ekspertsku podršku entomologa (Biotehnički fakultet, Fitosanitarna laboratorija – entomologija), u skladu sa propisanim procedurama. Subjekti uključeni

u realizaciju ovog plana su: opština Ulcinj, Opština Budva, Opština Tivat, komunalne službe, rasadnici, hoteli, vrti centri, cvjećare, fizička lica - vlasnici palmi. Fitosanitarna uprava odgovorna je za koordinaciju, informisanje i druge aktivnosti na realizaciji akcionog plana.

KOMPONENTA 1.5 HITNE FITOSANITARNE MJERE

Hitne fitosanitarne mjere obuhvataju praćenje pojave, kao i predlog mjera za suzbijanje štetnih organizama, procjenu mogućih šteta na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom sa analizom uzetih uzoraka, kao i nabavku nedostajuće laboratorijske opreme i hemikalija, pravovremeno obavještavanje putem medija, savjeta i objavljivanja stručnih publikacija o pojavi, širenju i načinu suzbijanja štetnih organizama, instrukcija i vodiča za sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera, troškove međunarodne saradnje i druge poslove. Naknada šteta se sprovodi u cilju smanjenja obima šteta na poljoprivrednim kulturama i očuvanje potencijalnog prinosa poljoprivrednih kultura.

1.5.1 Ostale hitne mjere koje se ne mogu predvidjeti (sprječavanje najezde biljnih štetočina i slično)

U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, koja se ne može predvidjeti i koja zahtijeva neodložno sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera, radi zaštite zdravlja bilja i sprječavanje nastanka većih ekonomskih šteta, izvršiće se hitna nabavka potrebne opreme i materijala, odgovarajuće stručne aktivnosti na terenu, kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Sprovođenje ovih aktivnosti zavisiće od same situacije i zahtjeva koje u tom trenutku iznenadna situacija bude nalagala, a po uputstvima, nalogima i/ili rješenjima direktora Fitosanitarnе uprave.

1.5.2 Laboratorijske analize za sumnju na pojedine štetne organizme

Prilikom obilaska poljoprivrednih proizvođača od strane savjetodavne službe u biljnoj proizvodnji ili fitosanitarne inspekcije, uzimaju se uzorci sa sumnjom na prisustvo štetnog organizma. Na uzorcima se vrši identifikacija štetnih organizama u laboratorijskim uslovima na osnovu koje savjetodavna služba ili fitosanitarna inspekcija daje povratne informacije proizvođačima o neophodnom i pravovremenom sprovođenju fitosanitarnih mjera.

KOMPONENTA 1.6 STRUČNO USAVRŠAVANJE

Stručno usavršavanje fitosanitarnih inspektora, inspektora nadležnih za šume i lica odgovornih za zdravlje bilja odnosi se na nove propise i procedure, štetne organizme i drugo iz oblasti zdravstvene zaštite bilja.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **101.318,42€.**

Način kontrole:

Administrativnu kontrolu izvršavanja poslova vrši Fitosanitarna uprava -Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja.

Nosioci posla:

- ovlašćene ustanove za vršenje javnih poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja blagovremeno obavještavaju i izvještavaju Fitosanitarnu upravu o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa prijavom programa i o izvršenim poslovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla;
- fitosanitarna inspekcija blagovremeno obavještava i izvještava Fitosanitarnu upravu o izvođenju godišnjeg plana kontrole u skladu sa rokovima, u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.

Izvještaj treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta i datum izvođenja fitosanitarnog pregleda (mjere), ime vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima i rezultate ispitivanja. Nosioci poslova vlasniku/držaocu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima za vršenje dijagnostičkog ispitivanja koja je data u

Prilogu, koji je sastavni dio ovog programa. Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, a drugi primjerak zadržava nosilac posla. Nosioci posla, odgovorni za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa, dostavljaju Fitosanitarnoj upravi izvještaje o sprovedenim mjerama.

Način plaćanja: Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene laboratorijskih analiza, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi, dijelom avansno do 30% za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu dostavljenog izvještaja Fitosanitarnoj upravi za obavljeni posao. Avansna uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja prisustva štetnog organizma iz Komponenti programa 1.1, 1.4 i 1.5 biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva.

U slučaju da držaoci bilja zahtjevaju nadoknadu za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz odgovarajućih programa.

Finansijski plan:

Komponente	Ukupna vrijednost €
1.1 Posebni nadzori nad štetnim organizmima	41.600,00
1.1.1 Posebni nadzor <i>Globodera pallida</i> i <i>Globodera rostochiensis</i> (krompirove cistolike nematode)	6.000,00
1.1.2 Posebni nadzor <i>Bursaphelenchus xylophilus</i>	4.000,00
1.1.3 Posebni nadzor <i>Meloidogyne chitwoodi</i> Golden et all. (all population) i <i>Meloidogyne fallax</i> Karssen	1.500,00
1.1.4 Posebni nadzor Potato spindle tuber viroid	2.500,00
1.1.5 Posebni nadzor <i>Synchytrium endobioticum</i> (Potato Wart Disease)	1.500,00
1.1.6 Posebni nadzor <i>Phytophthora ramorum</i>	3.000,00
1.1.7 Posebni nadzor <i>Gibberella circinata</i>	2.000,00
1.1.8 Posebni nadzor <i>Ralstonia solanacearum</i> i <i>Clavibacter michigenensis</i> subsp. <i>sepedonicus</i>	9.000,00
1.1.9 Posebni nadzor <i>Rhynchophorus ferrugineus</i>	1.500,00
1.1.10 Posebni nadzor <i>Anoplophora chinensis</i> i <i>Anoplophora glabripennis</i>	1.500,00
1.1.11 Posebni nadzor <i>Epitrix cucumeris</i> , <i>Epitrix similis</i> , <i>Epitrix subcrinita</i> , <i>Epitrix tuberis</i>	2.100,00
1.1.12 Posebni nadzor <i>Erwinia amylovora</i>	3.000,00
1.1.13 Posebni nadzor <i>Pseudomonas syringae</i> pv. <i>actinidiae</i>	2.000,00
1.1.14 Posebni nadzor <i>Xylella fastidiosa</i>	2.000,00
1.2 Monitoring i fitosanitarne mjere	10.500,00
1.2.1 Monitoring Pepino mosaic virus	2.000,00
1.2.2 Monitoring <i>Dryocosmus kuriphilus</i>	1.000,00
1.2.3 Monitoring <i>Bemisia tabaci</i>	2.500,00
1.2.4 Monitoring drvenog materijala za pakovanje porijeklom iz Kine	1.000,00
1.2.5 Monitoring korovske biljke <i>Ambrosia artemisifolia</i> L. (spp)	2.000,00
1.2.6 Monitoring voćnih muva iz familija <i>Tephritidae</i> i <i>Drosophilidae</i>	2.000,00
1.3 Stalni nadzori nad štetnim organizmima	8.000,00
1.3.1 Stalni nadzor <i>Bactrocera oleae</i> (muva masline)	3.000,00

1.3.2 Stalni nadzor <i>Ceratitis capitata</i> (voćna muva)	2.000,00
1.3.3 Stalni nadzor cikade vinove loze prenosioci fitoplazmi	3.000,00
1.4 Realizacija Akcionog plana za <i>Rhynchophorus ferrugineus</i> za 2015. godinu	25.000,00
1.5 Hitne fitosanitarne mjere	14.218,42
1.5.1 Ostale hitne mjere koje se ne mogu predvidjeti (sprječavanje najazde biljnih štetočina i slično)	13.218,42
1.5.2 Laboratorijske analize za sumnju na pojedine štetne organizme	1.000,00
1.6 Stručno usavršavanje	2.000,00

PROGRAM 2

PROGRAM PRAĆENJA BEZBJEDNOSTI HRANE BILJNOG PORIJEKLA NA NIVOU PRIMARNE PROIZVODNJE, SREDSTAVA ZA ZAŠTITU I ISHRANU BILJA

Cilj: Obezbjedivanje proizvodnje i prometa bezbjedne hrane biljnog porijekla na teritoriji Crne Gore.

Pravni osnov: Zakon o bezbjednosti hrane ("Službeni list CG", broj 14/07), Zakon o sredstvima za zaštitu bilja ("Službeni list CG", br. 51/08 i 18/14) i podzakonska akta koja regulišu ove oblasti.

Odgovorna institucija: Fitosanitarna uprava – Odsjek za bezbjednost hrane, sredstava za zaštitu bilja i sredstva za ishranu bilja.

Uključene institucije: Fitosanitarna uprava, ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti bezbjednost hrane, naučno nastavne ustanove iz oblasti zaštite bilja (sredstva za zaštitu bilja), Uprava za inspeksijske poslove; Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji.

Aktivnosti:

Komponenta 2.1: Monitoring rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla

Monitoring rezidua pesticida omogućava sistematsko praćenje prisustva rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla i sprovodi se u skladu sa objavljenim Programom monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2015. godinu koji je zasnovan na Implementacionoj regulativi (EU) br. 400/2014 od 22. aprila 2014. godine vezanoj za koordinisani višegodišnji kontrolni program Unije za 2015, 2016 i 2017. godinu kako bi se obezbijedila usaglašenost sa maksimalnim nivoima rezidua pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog porijekla i procijenila izloženost potrošača reziduama pesticida u i na hrani biljnog i životinjskog porijekla (*Commission Implementing Regulation (EU) No 400/2014 of 22 April 2014 concerning a coordinated multiannual control programme of the Union for 2015, 2016 and 2017 to ensure compliance with maximum residue levels of pesticides and to assess the consumer exposure to pesticide residues in and on food of plant and animal origin*). Uzimanje uzoraka vrši se u skladu sa Pravilnikom o metodama uzorkovanja za utvrđivanje rezidua sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG“, br. 48/14) kojom je prenešena Direktiva komisije 2002/63/ES od 11. jula 2002 (*Commission Directive 2002/63/EC of 11 July 2002 establishing Community methods of sampling for the official control of pesticide residues in and on products of plant and animal origin and repealing Directive 79/700/EEC*).

Program će obezbijediti kontrolu i uvođenje visokih standarda sa ciljem obezbjediti proizvodnju i prometa bezbjedne hrane i zaštite zdravlja ljudi, životne sredine, uz poštovanje dobre poljoprivredne prakse.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava, Uprava za inspeksijske poslove (fitosanitarna inspekcija, veterinarska inspekcija i sanitarna inspekcija) i ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih analiza u oblasti bezbjednost hrane.

Komponenta 2.2: Monitoring nitrata u hrani biljnog porijekla

Monitoring nitrata u hrani biljnog porijekla sprovodiće se u skladu sa objavljenim Programom monitoringa nitrata u hrani biljnog porijekla - lisnato povrće za 2015. godinu koji će omogućiti sistematsko praćenje MDK nitrata. Program će obezbijediti kontrolu i uvođenje visokih standarda sa ciljem obezbjediti proizvodnju i prometa bezbjedne hrane i zaštite zdravlja ljudi, životne sredine, uz poštovanje dobre poljoprivredne prakse za pravilnu upotrebu sredstava za ishranu bilja.

Program se sprovodi u cilju procjene ugroženosti zdravlja stanovništva, u skladu sa Pravilnikom o dozvoljenim količinama teških metala, mikotoksina i drugih supstanci u hrani ("Službeni list CG", broj 81/09) i Regulativom komisije (EC) broj 1881/2006 od 19. decembra 2006. godine o uspostavljanju maksimalno dozvoljene količine za određene kontaminante u hrani (*Commission Regulation (EC) No 1881/2006 of 19 December 2006 setting maximum levels for certain contaminants in foodstuffs*).

Uzorci se uzimaju sistemom slučajnog uzorka, a u skladu sa analizom rizika i na osnovu dosadašnjih dokaza o nivou nitrata, te njihovom uticaju na zdravlje stanovništva i u skladu sa Pravilnikom o bližem načinu i postupku uzimanja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje zelene salate ili spanaća na nitrata ("Službeni list CG", broj 6/14) kojim je preuzeta Regulativa komisije (EC) broj 1882/2006 od 19. decembra 2006. o utvrđivanju metoda uzorkovanja i analize za službenu kontrolu količine nitrata u pojedinoj hrani. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava, Uprava za inspeksijske poslove - fitosanitarna inspekcija i ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih analiza u oblasti bezbjednost hrane.

Komponenta 2.3: Monitoring zemljišta kao objekta za proizvodnju hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje

Monitoring zemljišta sprovodiće se u skladu sa objavljenim Programom monitoringa zemljišta kao objekta za proizvodnju hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje u Crnoj Gori za 2015. godinu. Prisustvo štetnih materija u obradivim zemljištima, kao rezidue nakon intenzivne poljoprivredne proizvodnje, najčešće je povezano sa upotrebom đubriva, pojedinačnih ili kombinovanih ili kontaminacije vodom za navodnjavanje sa atmosferskim talozima, same geološke podloge ili drugih izvora zagađenja. Program će obezbijediti kontrolu i uvođenje standarda u upotrebi poljoprivrednog zemljišta sa ciljem obezbjeđivanja proizvodnje bezbjedne hrane i zaštite zdravlja ljudi i zaštite životne sredine, uz poštovanje dobre poljoprivredne prakse, edukaciju poljoprivrednih proizvođača (stručna predavanja, izrada programa mjera i štampanje brošure), njegovo sprovođenje omogućiće uvođenje standarda u proizvodnju zdravstveno bezbjedne hrane. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava, Uprava za inspeksijske poslove - fitosanitarna inspekcija i ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih analiza iz oblasti poljoprivrednog zemljišta, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane.

Komponenta 2.4: Monitoring određenih kontaminenata u hrani i hrani za životinje neživotinjskog porijekla

Monitoring određenih kontaminenata u hrani i hrani za životinje biljnog porijekla vrši se u cilju povećanja nivoa kontrole pojedinih vrsta hrane biljnog porijekla iz određenih zemalja zbog učestalih prijava putem RASFF-a i iz drugih izvora (Uredba Komisije (EZ) br. 669/2009 od 24. jula 2009. o sprovođenju Uredbe (EZ) br. 882/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta s obzirom na povećan nivo službenih kontrola uvoza određene hrane za životinje i hrane neživotinjskoga porijekla i o izmjeni Odluke 2006/504/EZ). Monitoring se sprovodi u cilju obezbjeđenja većeg nivoa kontrole i sa ciljem obezbjeđivanja bezbjedne hrane, zaštite zdravlja ljudi i životinja.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava, Uprava za inspeksijske poslove - fitosanitarna inspekcija i ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih analiza iz oblasti bezbjednost hrane.

Komponenta 2.5: Program zaštite voća sa monitoringom rezidua pesticida

Program zaštite voća sa monitoringom rezidua pesticida predstavlja jedan od važnih segmenata u tehnologiji gajenja voća. Njegovom primjenom utičemo na povećanje prinosa i dobijanje kvalitetnih proizvoda. Pored ovih dobrih osobina, nažalost imamo i negativne posljedice na biljkama (fitotoksičnost i sl.) kao i na čovjeka i životnu sredinu. Pravilnom primjenom sredstava za zaštitu bilja možemo izbjeći sve navedene negativne posljedice, a ujedno i da dobijemo bezbjedan plod za ishranu ljudi.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 2.6: Program zaštite povrtarskih kultura u zaštićenom prostoru sa monitoringom rezidua pesticida

Program zaštite povrtarskih kultura u zaštićenom prostoru predstavlja jedan od važnih segmenata u tehnologiji gajenja povrća. Njegovom primjenom utičemo na povećanje prinosa i dobijanje kvalitetnih proizvoda. Pored ovih dobrih osobina, nažalost imamo i negativne posljedice na biljkama (fitotoksičnost i sl.) kao i na čovjeka i životnu sredinu. Pravilnom primjenom sredstava za

zaštitu bilja možemo izbjeći sve navedene negativne posljedice, a ujedno i da dobijemo bezbjedan plod za ishranu ljudi.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 2.7: Program integralne zaštite bilja

Integralna zaštita bilja je dio integralne proizvodnje koji se odnosi na suzbijanje štetočina i bolesti. Program koristi aktuelne i sveobuhvatne informacije o štetočinama i njihovoj interakciji sa životnom sredinom. Ona ne predstavlja jedinstven metod kontrole, već seriju odluka koje se donose na osnovu evaluacije pojave štetočina i bolesti, kao i primjene najefikasnijih metoda kontrole koja ne ugrožava ekosistem, ljude i životnu sredinu.

Integralna zaštita bilja je optimalna kombinacija bioloških, biotehnoloških, hemijskih, agrotehničkih mjera ili mjera uzgoja biljaka, pri čemu se upotreba hemijskih sredstava za zaštitu bilja ograničava na najnužniju količinu, koja je potrebna za zadržavanje populacije štetnih organizama ispod granice koja prouzrokuje privredno neprihvatljivu štetu ili gubitak - prag štetnosti. Veoma je važno upotrijebiti sredstva za zaštitu bilja pravilno i na vrijeme da bi zaštitili poljoprivredne kulture i obezbijedili dozvoljen nivo ostataka aktivnih supstanci u hrani biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje. U toku prošlih godina proizvođači su imali značajne štete u proizvodnji, u pojedinim slučajevima prinos je bio i potpuno uništen, a jedan od razloga je bila i neadekvatna primjena sredstava za zaštitu bilja. Ovaj Program sadržavaće smjernice po pojedinim kulturama koje će detaljnije definisati zahtjeve za pojedine biljke. Sveukupan cilj ovog dokumenta je da pruži okvir za formulaciju nacionalnih smjernica i standard, kao i da pomogne u harmonizaciji ovih koncepata i smjernica na međunarodnom nivou.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 2.8: Hitne mjere u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje

U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave nebezbedne hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje, koje se ne mogu predvidjeti, a koje zahtijevaju neodložno sprovođenje hitnih mjera radi zaštite zdravlja ljudi i životinja, vršiće se odgovarajuće stručne aktivnosti (učestalost uzorkovanja, vrsta i broj uzoraka, uništavanje hrane) na terenu kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Hitne mjere u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje obuhvataju: sistematsko praćenje hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje koja se koristi za ishranu ljudi i životinja kod proizvođača koji su registrovani od strane Fitosanitarne uprave, uzimanjem uzoraka. Uzorci hrane biljnog porijekla će se uzimati u primarnoj proizvodnji, skladištima primarnih proizvoda, otkupnim mjestima, na pijacama (otvorenim prodajnim mjestima) i na graničnim prelazima na kojima je organizovana fitosanitarna inspekcija. Programom je obuhvaćeno pravovremeno obavješćavanje putem medija, davanje savjeta, objavljivanje stručnih publikacija, instrukcija i vodiča za sprovođenje mjera. Sprovođenje ovih aktivnosti zavisice od same situacije i zahtjeva koje u tom trenutku iznenadna situacija bude nalagala, a po uputstvima, nalogima i/ili rješenjima direktora Fitosanitarne uprave.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **39.000,00 €**.

Način kontrole:

Administrativnu kontrolu izvršavanja poslova vrši Fitosanitarna uprava -Odsjek za sredstva za zaštitu bilja, sredstva za ishranu bilja i bezbjednost hrane.

Nosioci posla:

Ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih analiza u oblasti bezbjednosti hrane, ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja, naučno nastavne ustanove iz oblasti zaštite bilja (sredstva za zaštitu bilja) blagovremeno obavješćavaju i izvješćavaju Fitosanitarnu

upravu o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa posebnim programima i o izvršenim poslovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.

Fitosanitarna inspekcija blagovremeno obavještava i izvještava Fitosanitarnu upravu o izvođenju godišnjeg plana kontrole u skladu sa rokovima, u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.

Izvještaj treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta i datum izvođenja mjere, ime vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima i rezultate ispitivanja. Nosioci poslova vlasniku/držaocu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima za vršenje dijagnostičkog ispitivanja koja je data u Prilogu ovog programa. Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, a drugi primjerak zadržava nosilac posla. Nosioci posla koji su odgovorni za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa dostavljaju Fitosanitarnoj upravi izvještaje o sprovedenim mjerama.

Naučno nastavne ustanove iz oblasti zaštite bilja (sredstva za zaštitu bilja) koja organizuje specijalistički kurs za sredstva za zaštitu bilja izrađuje program obuke za sve kategorije korisnika.

Način plaćanja: Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene laboratorijskih analiza gdje je to primjenjivo, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi, dijelom avansno do 30% za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu dostavljenog izvještaja Fitosanitarnoj upravi za obavljeni posao. Avansna uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja nepravilnosti iz Komponenti programa 2.1, 2.2, 2.3 i 2.4 biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva. U slučaju da se zahtijeva nadoknada za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz odgovarajućih programa.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
2.1 Monitoring rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla	10.000,00
2.2 Monitoring nitrata u hrani biljnog porijekla	1.500,00
2.3 Monitoring zemljišta kao objekta za proizvodnju hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje	1.500,00
2.4 Monitoring određenih kontaminenata u hrani i hrani za životinje neživotinjskog porijekla	3.000,00
2.5 Program zaštite voća sa monitoringom rezidua pesticida	6.000,00
2.6 Program zaštite povrtarskih kultura u zaštićenom prostoru sa monitoringom rezidua pesticida	5.000,00
2.7 Program integralne zaštite bilja	4.000,00
2.8 Hitne mjere u oblasti bezbjednosti hrane biljnog porijekla na nivou primarne proizvodnje	8.000,00

PROGRAM 3 PROGRAM KONTROLNIH ISPITIVANJA SJEMENSKE PROIZVODNJE I BILJNI GENETIČKI RESURSI

Cilj: Obezbeđivanje sertifikovanog, zdravstveno ispravnog sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja iz domaće proizvodnje uz korišćenje komparativnih prednosti područja na većim nadmorskim visinama što doprinosi razvoju sjevera Crne Gore, očuvanje biljnih genetičkih resursa i kontrola GMO.

Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja ("Službeni list RCG", broj 28/06 i "Službeni list CG", broj 61/11), Zakon o genetički modificiranim organizmima ("Službeni list CG", broj 22/08), Zakon o potvrđivanju međunarodnog ugovora o biljnim genetskim resursima za hranu i poljoprivredu ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 03/10) i podzakonska akta koja regulišu ove oblasti.

Odgovorna institucija: Fitosanitarna uprava – Odsjek za sjeme, sadni materijal, zaštitu biljnih sorti, GMO i genetičke resurse.

Uključene institucije: Fitosanitarna uprava, ovlaštene ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja, biljne genetičke resurse i GMO, Uprava za inspeksijske poslove – fitosanitarna inspekcija.

Aktivnosti:

Komponenta 3.1: Sjemenska proizvodnja krompira

Proizvodnjom sjemenskog materijala krompira može se baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ili preduzetnik odnosno proizvođač, koji je upisan u Registar proizvođača sjemenskog materijala i fizičko lice, na osnovu zaključenog ugovora o saradnji sa proizvođačem, a sjemenski materijal krompira proizveden u toj saradnji smatra se proizvodnjom proizvođača. Proizvodnja sjemenskog materijala krompira podliježe obaveznoj stručnoj kontroli.

Stručnom kontrolom nad proizvodnjom sjemenskog materijala krompira utvrđuje se: porijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje usjeva, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj usjeva, predusjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos naturalnog sjemena. Na osnovu izvršene stručne kontrole, Fitosanitarna uprava izdaje sertifikat o priznavanju sjemenskog usjeva čime proizvođač stiče pravo na doradu sertifikovanog sjemena i na izdavanje etikete u cilju stavljanja u promet sjemenskog materijala krompira koji i u pogledu kvaliteta ispunjava propisane norme. Dosljedna primjena svih mjera obezbijediće proizvodnju kvalitetnog sjemena krompira domaćeg porijekla, uz obezbijeđen stručni i zdravstveni nadzor. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlaštene ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja i zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 3.2: Sjemenska proizvodnja žita

Proizvodnjom sjemenskog materijala žita može se baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ili preduzetnik odnosno proizvođač, koji je upisan u Registar proizvođača sjemenskog materijala i fizičko lice, na osnovu zaključenog ugovora o saradnji sa proizvođačem, a sjemenski materijal žita proizveden u toj saradnji smatra se proizvodnjom proizvođača. Proizvodnja sjemenskog materijala žita podliježe obaveznoj stručnoj kontroli.

Stručnom kontrolom nad proizvodnjom sjemenskog materijala žita utvrđuje se: porijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje usjeva, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj usjeva, predusjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos naturalnog sjemena.

Na osnovu izvršene stručne kontrole, Fitosanitarna uprava izdaje sertifikat o priznavanju sjemenskog usjeva čime proizvođač stiče pravo na doradu sertifikovanog sjemena i na izdavanje etikete u cilju stavljanja u promet sjemenskog materijala žita koji i u pogledu kvaliteta ispunjava propisane norme. Dosljedna primjena svih mjera obezbijediće proizvodnju kvalitetnog sjemena žita domaćeg porijekla, uz obezbijeđen stručni i zdravstveni nadzor.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlaštene ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja i zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 3.3: Monitoring kvaliteta sjemenskog materijala

Monitoring obuhvata kontrolna ispitivanja sjemenskog materijala odnosno ispitivanje kvaliteta od strane ovlaštene laboratorije. Kontrolna ispitivanja sjemena vrše se na dostavljenim uzorcima

sjemenskog materijala iz prometa, a u skladu sa planom uzorkovanja Fitosanitarne uprave i Uprave za inspeksijske poslove. Uzimanje uzoraka za ispitivanje vrše fitosanitarni inspektori. Ovim ispitivanjem postiže se povećanje kvaliteta sjemenskog materijala koji se nalazi u prometu. Ovo je naročito važno jer ukoliko od momenta nabavke do prodaje protekne duži vremenski period, prilikom čega može doći do umanjenja kvaliteta.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava, Uprava za inspeksijske poslove – fitosanitarna inspekcija i ovlašćene laboratorije za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja i zdravstvene zaštite bilja.

Komponenta 3.4: Program biljnih genetičkih resursa (banka biljnih gena)

Očuvanje genetičkih resursa u biljnoj proizvodnji vrši se inventarizacijom, in situ i ex situ konzervacijom, proučavanjima, kao i formiranjem kolekcija i registara i sličnih aktivnosti koje doprinose cilju njihovog očuvanja. Očuvanje biološkog diverziteta je veoma važno za poljoprivrednu proizvodnju jer pruža sigurnost u proizvodnji hrane kroz: identifikaciju i inventarizaciju genetičkih resursa na terenu; podršku farmerima za uzgoj genetičkih resursa poljoprivrednog bilja; prikupljanje materijala i genetička proučavanja, karakterizaciju i formiranje genetičkog registra, formiranje kolekcija i slično, kao i čuvanje kolekcija, publikovanje i razmjena naučnih rezultata, uključivanje u međunarodne organizacije. Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje snosi: Fitosanitarna uprava i ovlašćene ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (banka biljnih gena).

Komponenta 3.5: Mjere monitoringa u oblasti GMO

Budući da se GMO-i svakodnevno primjenjuju u naučnim istraživanjima i proizvodnji hrane, a istovremeno mogu predstavljati opasnost po biodiverzitet i zdravlje ljudi, ovaj program omogućava uspostavljanje i primjenu sistema kojim se osiguravaju i sprovode odgovarajuće mjere zaštite u cilju sigurnog prekograničnog prenosa, provoza, upotrebe, namjernog uvođenja u životnu sredinu i stavljanja GMO-a ili proizvoda koji sadrže GMO na tržište, kao i u oblasti reproduktivnog GM biljnog materijala ili proizvoda koji sadrže, sastoje se ili su dobijeni od GMO, u skladu sa usvojenim planom kontrole ili monitoringom.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **21.700,00 €**.

Način kontrole: Administrativnu kontrolu izvršavanja poslova vrši Fitosanitarna uprava - Odsjek za sjeme, sadni materijal, zaštitu biljnih sorti, GMO i genetičke resurse. Nosioci posla blagovremeno obavještavaju i izvještavaju Odsjek o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa prijavom programa i o izvršenim poslovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla. Obavještenje treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta, datum izvođenja mjere, ime vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima i rezultate ispitivanja. Nosioci poslova vlasniku bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima koja je data u Prilogu ovog programa. Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, a drugi primjerak zadržava nosilac posla. Nosioci posla, odgovorni za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa, dostavljaju Fitosanitarnoj upravi izvještaje o sprovedenim mjerama.

Način plaćanja: Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene laboratorijskih analiza gdje je to primjenjivo, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi, dijelom avansno do 30% za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu dostavljenog izvještaja Fitosanitarnoj upravi za obavljeni posao. Avansna uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja nepravilnosti iz Komponenti programa 3.4 biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva. U slučaju da se zahtijeva nadoknada za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz odgovarajućih programa.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
3.1 Sjemska proizvodnja krompira: Procjenjeno je da će se proizvodnja sjemenskog krompira odvijati na površini od 80 ha, za sprovođenje stručne kontrole na ovim površinama neophodna su sredstva u iznosu od 23.200,00 €, od čega je 50% (11.600,00€) učešće Fitosanitarne uprave, a 50% (11.600,00€) učešće proizvođača	11.600,00
3.2 Sjemska proizvodnja žita: Procjenjeno je da će se proizvodnja sjemenskih žita odvijati na površini od 40 ha, za sprovođenje stručne kontrole na ovim površinama neophodna su sredstva u iznosu od 3.200,00 €, od čega je 50% (1.600,00€) učešće Fitosanitarne uprave, a 50% (1.600,00€) učešće proizvođača	1.600,00
3.3 Monitoring kvaliteta sjemenskog materijala	3.500,00
3.4 Program biljnih genetičkih resursa u poljoprivredi (banka biljnih gena)	4.000,00
3.5 Mjere monitoringa u oblasti GMO	1.000,00

PROGRAM 4
MATERIJALI ZA POSEBNE NAMJENE (KLOPKE, EX TEMPORE TESTOVI ZA ŠTETNE ORGANIZME, HEMIKALIJE, MAMCI I SLIČNO)

Cilj: Obezbeđivanje implementacije Programa fitosanitarnih mjera

Odgovorna institucija: Fitosanitarna uprava

Nosilac posla: Fitosanitarna uprava

Aktivnosti:

Program uključuje obezbeđivanje stalne rezerve neophodnih materijala: klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije, mamci i drugi potrebni materijali i oprema, radi blagovremenog izvršavanja Programa fitosanitarnih mjera i ispunjavanja već preuzetih mjera definisanih programom, a naročito u odnosu na hitne fitosanitarne mjere i krizne situacije čiji se obim i vrijeme ispitivanja ne može predvidjeti - obezbeđivanje kontinuiranog i nesmetanog obavljanja programa u smislu pravovremenog uzimanja uzoraka, terenskih obilazaka (nedostajući materijal, gorivo i drugi operativni troškovi) i ostalih poslova iz nadležnosti Fitosanitarne uprave.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **3.000,00 €**.

Način plaćanja: Na osnovu zahtjeva, zaključenog ugovora, po rješenju, po ispostavljenoj fakturi, dostavljenom izvještaju Fitosanitarnoj upravi za obavljeni posao gdje je to primjenjivo.

Uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture, kao i fakture bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju nepredvidive situacije biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
4. Materijali za posebne namjene (klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije, mamci i slično)	3.000,00

PROGRAM 5

TEHNIČKA I ADMINISTRATIVNA PODRŠKA IMPLEMENTACIJI PROGRAMA

Cilj: Obezbjediavanje implementacije Programa fitosanitarnih mjera

Odgovorna institucija: Fitosanitarna uprava

Nosilac posla: Fitosanitarna uprava

Aktivnosti:

Sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera uključuje i ispunjavanje već preuzetih brojnih međunarodnih obaveza, implementaciju PPCG, sprovođenje fitosanitarne politike i mjera definisanih ovim programom koji pored institucionalne, zahtijevaju i znatnu finansijsku podršku. Ovo ima za posljedicu uvođenje novina u svakodnevnu praksu, što je uslov za implementaciju niza mjera fitosanitarne politike koje nameću potrebu dodatnog osposobljavanja i angažovanja ljudskih resursa.

Brojni su zadaci u oblasti harmonizacije zakonodavstva sa Acquis communautaire EU, a posebno u kvalitetnoj primjeni nove zakonske regulative, kao i zahtjevi sprovođenja evropskih i međunarodnih projekata koji nameću dodatne finansijske obaveze koje se ne mogu predvidjeti.

Ovi procesi i reforme traže saradnju sa najširim krugom korisnika.

Ovaj program ima višestruku namjenu usmjerenu ka:

- sprovođenju obaveza u EU integracijama: Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, PPCG i drugih preuzetih obaveza kroz stalna (Grupa za EU integracije: Poljoprivreda i ribarstvo) ili povremena radna tijela i komisije, kao i za dodatne troškove harmonizacije zakonodavstva sa Acquis EU, usluge prevođenja i dr.;
- saradnja Crne Gore sa međunarodnim organizacijama koje su od značaja za razvoj fitosanitarnog sektora i realizacija međunarodnih projekata u fitosanitarnom sektoru;
- angažovanju stručnjaka iz oblasti infomatike za uspostavljanje IT sistema iz zemlje i inostranstva i aktivnosti u tijelima koje su predviđene zakonima i prenešenim nadležnostima;
- jačanju administrativnih i institucionalnih kapaciteta kroz dodatnu obuku kadra, podršku kreativnih kadrova i modernizaciju postojeće i nabavku nove opreme, podršku procesima akreditacije, informatičku podršku i dr.;
- obezbjeđivanju kontinuiranog i nesmetanog obavljanja programa u smislu pravovremenog uzimanja uzoraka, terenskih obilazaka (nedostajući materijal, gorivo i drugi operativni troškovi) i ostalih poslova iz nadležnosti Fitosanitarne uprave;
- odnosima sa javnošću (štampanje promotivnih materijala, flajera i sl.) u sprovođenju fitosanitarne politike i predstavljanju procesa pristupanja EU.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **25.000,00 €**.

Način plaćanja: Na osnovu zahtjeva, zaključenog ugovora, po rješenju, po ispostavljenoj fakturi, dostavljenom izvještaju Fitosanitarnoj upravi za obavljeni posao.

Uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava.

Nepravilne i neuredne fakture, kao i fakture bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
4. Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa	25.000,00

SUBJEKTI ZA SPROVOĐENJE PROGRAMA, PRAĆENJE I KONTROLA

2. Fitosanitarna uprava vrši administrativnu kontrolu nad realizacijom Programa fitosanitarnih mjera za 2015. godinu kroz praćenje i kontrolu načina izvršavanja mjera, rokova, broja uzoraka,

vođenja evidencije i načina obavještanja o preduzetim mjerama, u toku samog sprovođenja ili naknadno, provjerom vjerodostojnosti dostavljene dokumentacije, na terenu, kod držaoca bilja kod kojih su izvršene mjere iz programa.

Pojedine mjere iz ovog programa (poslovi od javnog interesa), sprovode se na osnovu ugovora između Fitosanitarne uprave i vršioca javnih poslova, u skladu sa posebnim zakonima, kojima se bliže uređuje oblast, metode i uslovi pod kojima se vrše javna ovlašćenja, evidencije, prava, obaveze i odgovornosti vršioca javnih poslova i dr.

Subjekti koji sprovode mjere iz ovog programa moraju voditi propisane evidencije, registre i baze podataka u skladu sa zakonima i propisima donesenim na osnovu zakona.

STRUČNE KOMISIJE I EKIPE

3. Za sprovođenje pojedinih mjera iz ovog programa mogu se u određenim slučajevima formirati stručne komisije (hitne mjere: zdravstvena zaštita bilja/sinhronizacija rada na suzbijanju štetnih organizama, bezbjednost hrane i dr.). Takođe, komisije predlažu visinu naknade štete uništenog ili na drugi način uklonjenog bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata pod nadzorom u skladu sa zakonom. Predviđena je izrada planova suzbijanja određenih štetnih organizama, analize rizika, vodiča i uputstava za sprovođenje mjera iz ovog programa, angažovanje eminentnih predavača iz zemlje i inostranstva u cilju edukacije i praćenja savremenih trendova iz fitosanitarne oblasti, troškovi međunarodne saradnje, kao i jačanje administrativnih kapaciteta same uprave.

NAKNADA ZA ŠTETE UNIŠTENOG ILI NA DRUGI NAČIN UKLONJENOG BILJA, BILJNIH PROIZVODA I DRUGIH OBJEKATA POD NADZOROM

4. Za uništeno ili na drugi način uklonjeno bilje, biljne proizvode i druge objekte pod nadzorom usljed izvršenja naređenih fitosanitarnih mjera, držaocu bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata pod nadzorom pripada naknada štete u skladu sa zakonom, na osnovu procjene stručne komisije.

5. Ovaj program objaviće se u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 320-258/15-6

Podgorica, 25. februar 2015. godine

Ministar,
prof. dr **Petar Ivanović**, s.r.

_____ ovlaštena institucija/nosilac posla _____ datum
 _____ adresa _____
 P O T V R D A Br. _____*
 _____ naziv komponente programa**
 _____ ime i prezime (držaoca/vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom)
 _____ adresa, opština _____

_____ katastarski broj parcele / lokalni naziv parcele /GPS koordinate

Napomena: Vlasnik je dužan da ovu potvrdu čuva najmanje godinu dana, i da je stavi na uvid fitosanitarnom inspektoru

IZVRŠENO UZORKOVANJE			PRIMJEDBA
Vrsta bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom	Broj uzoraka	Parcela	

potpis vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom

matični broj vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom

*upisati broj komponente programa kroz redni broj potvrde

**u slučaju programa zdravstvene zaštite bilja unosi se naziv štetnog organizma

_____ ime i prezime nosioca posla